

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ОРІЄНТИРИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2025–2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Повномасштабна війна росії проти нашої держави триває третій рік поспіль. За цей період учасники освітнього процесу пройшли складний процес адаптації / пристосування до життєдіяльності в умовах тотальної агресії, навчилися жити, працювати в кризових обставинах, відновлювати свій емоційний стан. Це дало змогу подолати емоційну нестабільність, усвідомити важливість піклування про ментальне здоров'я.

В умовах війни ключовими векторами діяльності фахівців психологічної служби є підтримка соціального й психологічного благополуччя всіх учасників освітнього процесу шляхом застосування науково обґрунтованих методів, технологій і підходів психологічного супроводу, створення безпечного, підтримувального й ресурсного психологічного середовища, що сприяє самопізнанню, саморозвитку та самореалізації кожного учасника освітнього процесу.

План роботи фахівця психологічної служби має обов'язково містити заходи спрямовані на подолання освітніх втрат.

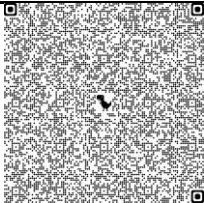
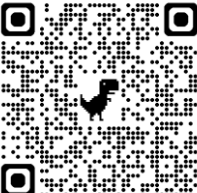
Практичним психологам і соціальним педагогам необхідно:

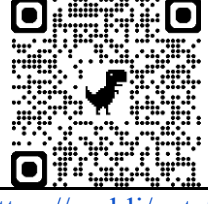
- проводити моніторингові (діагностичні) дослідження рівня психологічних втрат (когнітивної, емоційно-вольової, мотиваційної, соціальної сфер) та визначення показників резильєнтності кожної дитини, ідентифікації зовнішніх і внутрішніх ресурсів;
- упроваджувати розвивальні та тренінгові програми для здобувачів освіти з акцентом на розвиток емоційного інтелекту, стресостійкість і саморегуляцію, ефективну комунікацію та навички розв'язання конфліктів;
- організовувати консультування і навчання вчителів методів психологічної підтримки учнів, які мають освітні втрати, технік згуртування учнівського колективу;
- здійснювати психологічну просвіту батьків щодо підтримки дитини вдома, створення умов для навчання та відпочинку, консультування з питань подолання стресу та тривоги в дітей.

Посібники для вчителів та фасилітаторів від ГО «Навчай для України»		https://surl.li/rdbgsw
Онлайн-курс із надолуження освітніх втрат розроблено в межах проекту «Створення цифрових освітніх центрів (DLC) та надання послуг з психосоціальної підтримки для дітей та молоді», який реалізується МОНУ й Асоціацією інноваційної та цифрової освіти спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ)	https://hromada.academy/courses/nadoluzhennya-osvitnih-vtrat	

Фахівцям психологічної служби в напрямі психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу необхідно:

- передбачити в планах роботи заходи, спрямовані на покращення психосоціального здоров'я учасників освітнього процесу;
- розробляти тематику ранкових зустрічей, психологічних хвилин, груп підтримки, ресурсних, мотиваційних заходів, годин спілкування з психологом, доводити їх до відома адміністрації та класних керівників, скласти спільний графік проведення;
- організовувати роз'яснювальну роботу з батьками та педагогами з підтримки дітей під час війни, втрати, евакуації, травматичного досвіду, переміщення, розпізнавання ознак травматизації в дітей, формування емпатійного стилю спілкування, стратегій ненасильницької комунікації;
- організовувати просвітницькі заходи щодо формування позитивного ставлення до звернень за психологічною допомогою, подолання стигми навколо психічного здоров'я і підвищення психологічної культури в суспільстві через інформаційні матеріали (День ментального здоров'я, День психолога, Тиждень психологічних знань, психологічні акції, гуртівки, квести, пам'ятки, відео, соціальні мережі тощо);
- проводити заходи, спрямовані на управління стресом, розвиток емоційної стійкості та навичок саморегуляції для педагогів, учнів і батьків;

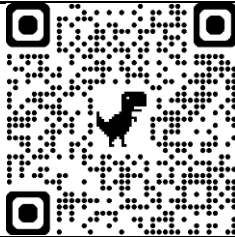
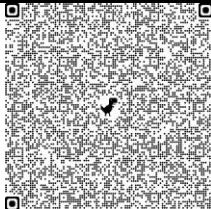
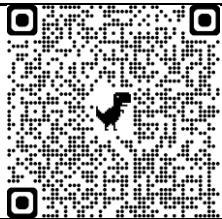
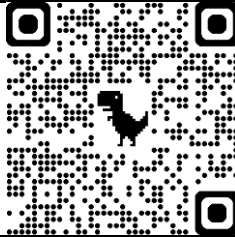
Продукти розроблені в межах реалізації Програми ментального здоров'я «Ти Як?»	http://surl.li/uwfnxx	
Методичні рекомендації щодо надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу		http://surl.li/uionz
Як допомогти дітям пережити травматичні події: посібник з реабілітації для батьків, учителів та лідерів громад	https://surl.li/szpzuy	
Перша психологічна допомога: пам'ятка для працівників на місцях / уклад. : В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін ; за ред. В. Чернобровкіної ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». — Київ : НаУКМА, 2023		https://surli.cc/vskfv <u>z</u>

Психолог на зв'язку. Порадник для людей, які обирають жити Життя у війну / Анна Могильник, Марія Яцухненко. – Київ, 2023. – 172 с.	https://surl.lu/suuoim	
Підтримка учнів для класного керівника : довідник / Т. Костенко / за заг. ред. : Протасової Н., Полторака В., Молчанової Ю. – К. : ГО ДОККУ, 2023. – 76 с.		http://surl.li/ususf
«Ресурсна скриня» від Світлани Ройз та смарт-освіти : матеріали для посилення стресостійкості дітей	http://surl.li/uinqr	
«Гратися і не боятися» (для вихователів дошкільної освіти) : рекомендації для щоденної підтримки ментального здоров'я від МОНУ і ЮНІСЕФ		http://surl.li/uiokp
Спільнотека від ЮНІСЕФ. Розмальовка «Іскорки суперсил»	http://surl.li/usvqi	
С. Ройз. Травмочутливість у школі		https://surl.li/uctsfy
Інформаційно-методичні рекомендації з питань психологічної травми та надання психосоціальної допомоги, дітям, педагогам, батькам	http://surl.li/iazky	
Навчально-методичний посібник «Як ти? Уроки з психології для школярів у 5–8 класах»		http://surl.li/uswaq

Програми переможців усеукраїнського конкурсу авторських програм «Нові технології в новій школі»	http://surl.li/ditpvn	
Професійний інструментарій для фахівців психологічної служби Миколаївської області «Психологічна стійкість в умовах війни» (сайт «Психологічна служба Миколаївщини»)		http://surl.li/itbddb
Коли світ на межі змін : стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни	http://surl.li/ibdtv	
Людмила Соловйова. Методичний посібник «Розвиваймо дітей разом : співпраця педагогів і батьків» (ЗДО)		https://surl.li/tymtqr
Графічний посібник. Застосування підходу, інформованого про травму, у громадянській освіті / Н. Ф. Боярський, О. О. Мельник, В. В. Никанович, І. М. Кобзева	https://www.libr.dp.ua/b ezbarenist.html	

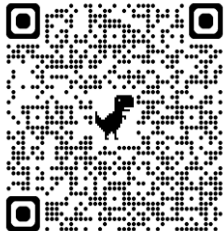
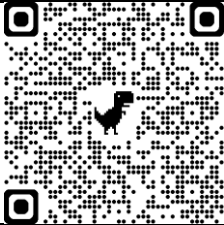
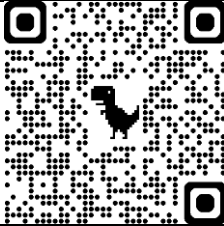
- реалізовувати діагностичні обстеження / спостереження: вивчення психоемоційного стану здобувачів освіти, педагогічних працівників, виявлення рівня тривожності, стресу, оцінка адаптації учнів до нових умов навчання, зокрема для дітей, які стали внутрішньо переміщеними особами або пережили травматичні події (окупація, втрата рідних, перебування в зоні бойових дій).

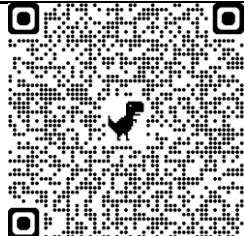
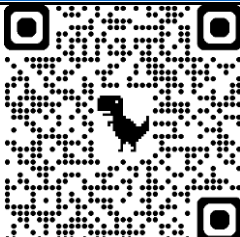
Діагностичний мінімум у діяльності працівників психологічної служби (оновлено)		http://surl.li/gljvma .
Психологу для роботи: діагностичні методики	http://surl.li/ibczy	

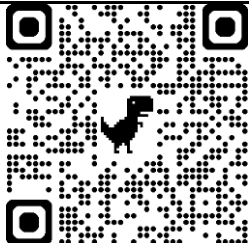
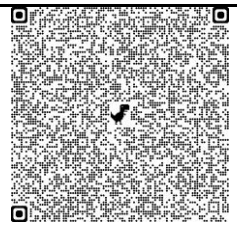
Циклограми діяльності працівників психологічної служби		http://surl.li/ibdax
Автоматизована інформаційна система «Я-ПСИХОЛОГ»	http://surl.li/utati	
Наказ МОЗУ від 13.12.2023 № 2118, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.01.2024 за № 126/41471, «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню»		https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text
Соціально-психологічна підтримка дітей, які переживають батьківську втрату : навчально-методичний посібник / Томчук М. І., Яцюк М. В. – Вінниця. – 60 с.	http://surl.li/uswzf	
Брошура від БФ «Коло сім'ї» «Як допомогти дитині пережити втрату чи психотравмувальну подію?»		http://surl.li/usxap
Довідник з безбар'єрності «Як розповісти і пояснити дитині втрату рідної людини?»	http://surl.li/utagd	
Спільнотека від ЮНІСЕФ. Брошура «Допомагаємо дітям. Як говорити з дітьми про смерть близької людини?»	https://surl.li/mtcipf	

Інтеграція в освітній процес програм і заходів, спрямованих на превенцію та запобігання негативним і ризикованим явищам в освітньому середовищі (наси́льство, бу́лінг, кібербу́лінг, дискриміна́ція, вживання алкоголю, торгівля людьми, вербування підлітків російськими спецслужбами), формування відповідальної поведінки, розвиток критичного мислення та медіаграмотності складається з:

- упровадження тематичних бесід, тренінгів для здобувачів освіти, педагогів і батьків з протидії булінгу, насильства, дискримінації та інших негативних явищ в освітньому середовищі;
- анкетувань та опитувань для регулярного моніторингу рівня агресії і конфліктності серед здобувачів освіти;
- профілактичних заходів, спрямованих на попередження різних форм залежностей у підлітків;
- організації тренінгів та лекцій для здобувачів освіти й батьків щодо небезпеки шкідливих звичок і розвитку навичок здорового способу життя;
- співпраці з медичними працівниками та поліцією для проведення заходів з профілактики, а також виявлення дітей, які можуть бути схильні до розвитку залежностей;
- виявлення дітей, які потребують посиленої психолого-педагогічної підтримки;
- підготовки педагогів до розпізнавання тривожних сигналів у поведінці учнів;
- скринінгу психоемоційного стану дітей з використанням опитувальників і тестів;
- лекцій, тренінгів, занять для учнів, батьків, учителів із попередження суїцидальної поведінки;
- організації та проведення превентивних і просвітницьких заходів: тренінги, інтерактивні заняття, круглі столи, вебінари, тематичні тижні, інформаційні кампанії («16 днів проти насильства», «Тиждень безпеки дитини», «День протидії булінгу»)

Посібник «Цифрове середовище та воєнні злочини. Діти»		https://surl.lu/mwphfe
Посібник з онлайн-безпеки дітей для шкільних психологів	https://surl.li/bqxppd	
Довідник «Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників»		http://surl.li/utbev
Буклет «Дитинство під час війни. Які навички ми маємо дати дітям для їхньої безпеки?»	http://surl.li/utbhb	

Буклет «Надмірний час онлайн: ознаки, ризики та як обговорити цю тему з дитиною»		http://surl.li/utbhx
Буклет «Протидія залучення дітей російськими військовими до протиправної діяльності через інтернет»	http://surl.li/utbji	
Буклет «Онлайн-злочини за участю дітей під час війни»		https://surl.li/ncfqmk
Розробки уроків щодо безпеки дітей в інтернеті		http://surl.li/utble
Просвітницько-профілактичні програми, посібники		
Програма «Будуємо майбутнє разом»	https://cutt.ly/DKcEbmh	
ГО «Ла Страда – Україна». Упровадження моделі «Школа, вільна від насильства» у закладах освіти : навчально-методичний посібник. – Київ, 2023		http://surl.li/uiolk
Програма «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»	https://cutt.ly/hKcUCbl	

Методичний посібник для виховної роботи з учнями 1–4 класів з питань попередження торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»		http://surl.li/utbtr
Мультики для дітей молодшого шкільного віку про правила захисту від насильства	http://surl.li/uinvp	
Центр гідності Дитини : методичні рекомендації, розроблені у співпраці з «Пташеня. Дитячий простір». Програма інтерактивних занять «Інструктажі для безпеки дітей у школі»		http://surl.li/ccuvvq
Інформаційні матеріали щодо виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми в умовах воєнного стану від ЮНІСЕФ, Міністерство соціальної політики в Україні, МВС України	http://surl.li/rwojkk	
Поственція суїциду (буліциду) : робота з колективом закладу освіти : методичні рекомендації / За ред. : С. Л. Чуніхіної, Л. А. Найдьоновой, Н. Ф. Умеренкової		http://surl.li/rhmv_kz
Обачність. Пильність. Захист. Доброзичливість. Сміливість : посібник із безпеки дітей в інтернеті	https://surl.lu/bjrqsu	

Орієнтири діяльності фахівців психологічної служби у 2025–2026 н. р.:

- Розвиток психологічної стійкості: допомога у формуванні емоційної грамотності та внутрішньої сили для подолання наслідків війни і тривалого стресу.
- Психосоціальна підтримка травмованих дітей: надання допомоги дітям, які пережили втрати, евакуацію, переміщення чи інші травматичні події.

- Підтримка педагогів: допомога вчителям у збереженні власного психоемоційного ресурсу, запобіганні професійному вигоранню та налагодженні здорових стосунків у колективі.
- Профілактика негативних явищ у освітньому середовищі: запобігання деструктивної, адиктивної поведінки, насильства, булінгу, а також ігрової, інтернет-залежності, кібербулінгу.
- Створення безпечного середовища: формування інклюзивного, безпечного й підтримувального простору для всіх учасників освітнього процесу.
- Підвищення обізнаності з психічного здоров'я: розширення знань учасників освітнього процесу щодо важливих аспектів психічного здоров'я та добробуту.
- Проведення діагностичних обстежень здобувачів освіти, спрямованих на виявлення рівня психоемоційного стану, рівня стресу, тривожності, депресії та інших можливих порушень психічного здоров'я.

Список використаних і рекомендованих джерел:

1. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу : навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. – К., 2023. – 149 с.
2. Підтримка учнів для класного керівника: довідник / Т. Костенко ; за заг. ред. : Протасової Н., Полторака В., Молчанової Ю. – К. : ГО ДОККУ, 2023. – 76 с.
3. Сміливі навчати : практичний poradник для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти / Уклад. : Аносова А. В., Петушкова Л. А. – Київ : Навчай для України, 2023. – 56 с.
4. Поственція суїциду (буліциду) : робота з колективом закладу освіти : методичні рекомендації / За ред. : С. Л. Чуніхіної, Л. А. Найдьонової, Н. Ф. Умеренкової ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. – 76 с.
5. Сміливі навчати : практичний poradник для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти / Уклад. : Аносова А. В., Петушкова Л. А. – Київ : Навчай для України, 2023. – 56 с.
6. Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / Авт. кол. : В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов ; за наук. ред. : Н. В. Лунченко, І. І. Ткачук. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. – 111 с.
7. Соціально-психологічна підтримка дітей, які переживають батьківську втрату : навчально-методичний посібник / М. І. Томчук, М. В. Яцюк. – Вінниця. – 60 с.
8. Подолання психологічних втрат та збереження ментального здоров'я : пріоритетні напрямки роботи практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти Чернівецької області у 2024–2025 н. р. : методичні рекомендації / Романовська Д. Д., Гречко Р. І., Казарян Г. М. – Режим доступу : <http://surl.li/qgddex>
9. Посібник проєкту ГО «ЕдКемп Україна» «Даємо собі раду : запитання та відповіді з досвіду психологічних консультацій для педагогів».
10. «Психологічна хвилинка» (вправи для зняття психоемоційного напруження) : методичний посібник / Мельничук В., Флярковська О., Черниш О., Чуприна О. – 2022. – 86 с.
11. Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти : навчально-методичний посібник. – Київ, 2023.

12. небезпечні квести для дітей : профілактика залучення : методичні рекомендації. – К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2017. – 76 с.
13. Коли світ на межі змін : школа, чутлива до психічного здоров'я : посібник для освітян закладів загальної середньої освіти, розроблений громадською організацією «ГО ГЛОБАЛ» у межах проєкту гуманітарного реагування, що впроваджується в Україні міжнародною неурядовою організацією Finn Church Aid (FCA). – Режим доступу : <http://surl.li/iazjk>
14. Коли світ на межі змін : стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни : посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти, розроблений громадською організацією «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у межах програми «Мріємо та діємо». – Режим доступу : <http://surl.li/ibdtu>